

O teatro escolar en secundaria

Miguel Vázquez Freire

Nova Escola Galega

arno@mun-do-r.com

DÚAS MODALIDADES

As actividades teatrais na educación secundaria presentan dous tipos de modalidades: integradas no curriculum escolar ou como actividades extracurriculares. En canto á primeira opción, existe a posibilidade de que os centros de ensino ofrecen unha materia optativa de Expresión Dramática, unha posibilidade que se aplica nun escaso número de centros. Dentro desta mesma opción, unha fórmula máis excepcional aínda é a incorporación de actividades teatrais ás clases habituais da materia de Lingua (Lingua Galega, Lingua Castelá e Linguas Estranxeiras), case sempre cun carácter ocasional e non sistemático ou regular, e frecuentemente como simple lectura dramatizada e non como representación formal. En canto á segunda opción, desenvólvese fóra do horario lectivo, coa participación do alumnado que voluntariamente decide formar un grupo de teatro.

Non existen datos oficiais proporcionados pola administración educativa sobre a situación das actividades teatrais nos centros de ensino. Os datos que se citarán foron obtidos a partir dunha enquisa realizada polo Grupo Garfo^[1] no curso 2005 – 2006, enviando un cuestionario

[1] O Grupo Garfo foi formado como un equipo de traballo dentro de GALIX, sección galega de OEPLI e o IBBY.

Texto adaptado a partir do relatorio presentado nos Encontros Luso–Galaico–Francófono (Porto, novembro 2007)

á totalidade dos centros públicos de ensino non universitarios de Galicia, tanto de Primaria como de Secundaria. Comentarase tan só os datos obtidos dos centros de Secundaria.

Cómpre constatar que só responderon 41 centros sobre un total de 282. Destes, 28 (máis do 50%) afirman dispoñer de grupos de teatro. Se aventuramos a hipótese de que previsiblemente os centros que responden son os que manifestan unha mellor disposición cara ao teatro, é lícito extrapolar que seguramente a proporción total de centros que dispoñen de grupos de teatro sexa moito menor. Dos 28 centros que din ter grupo de teatro, só 7 desenvolven as actividades dentro do horario lectivo e polo tanto entran dentro da primeira das dúas modalidades. Dos restantes, 7 contan con monitores externos que se encargan da dirección do grupo. Cando non é así, é o propio profesorado quen asume ese labor, retraendo do seu lecer o tempo que debe dedicar á actividade teatral, pois non hai prevista ningún tipo de redución horaria (excepcionalmente, algúns centros conceden esa redución, véndose obrigados a enmascarala dalgún modo). Tampouco adoita haber un orzamento previsto para estas actividades dentro da distribución do orzamento xeral do centro e con frecuencia os centros de ensino non dispoñen de salón de actos dotado de escenario nin, moito menos, dun equipo de iluminación mínimo, equipo de son ou

recursos escenográficos e de vestiario.

Tocante ao alumnado, ao non contemplarse os ensaios do grupo dentro do programa curricular, vese obrigado a acudir ao centro nun tempo que doutro xeito disporía para si e é habitual que se vexa forzado a abandonar, ou limitar, o tempo dedicado a este labor cando se achegan os exames, o cal, naturalmente, repercute na calidade final do traballo desenvolvido.

O TEATRO COMO ACTIVIDADE EXTRACURRICULAR

Cando é o profesorado quen debe ocuparse da actividade teatral, na meirande parte dos casos este deberá asumir, ademais da función de coordinador, a de director do grupo, encargándose, xa que logo, da selección do texto a representar, a construción da dramaturxia con todos os elementos implicados (escenografía, vestiario, música, iluminación), e a dirección dos ensaios e das representacións finais. Sen dúbida, moitos docentes teñen suplido a carencia de formación específica no eido teatral cun admirable voluntarismo e máis dunha vez mesmo cun nada desprezable acerto, pero é obvio que deixar o teatro no ámbito escolar ao azar da boa vontade do profesorado non pode constituír o mellor procedemento para garantir nin o espallamento desta actividade en todos os centros, nin os bos resultados, por iso facilitar que a dirección se encargue a un mo-

nitor ou monitora, recrutado entre profesionais do mundo do teatro, semella a solución máis acáida.

Cales deben ser os obxectivos que cabe reclamar da actividade teatral escolar nos centros de secundaria? De ningún xeito se trata de formar actores. Un grupo de teatro escolar pode ocasionalmente chegar a ser un viveiro de vocacións teatrais futuras, pero ese non debe ser o seu obxectivo, como o sería de se tratar dunha escola específica de formación teatral. Interpretalo así pode derivar nun perigo que máis dunha vez se ten chegado a materializar: o da utilización do grupo de teatro escolar como un medio a través do cal o encargado adulto sublima a súa propia vocación teatral frustrada. Pola contra, o auténtico obxectivo debería ser que o grupo de teatro se constituía nun espazo de integración para o desenvolvemento das capacidades expresivas e comunicativas dos membros que o compoñen, actuando simultaneamente como instrumento de dinamización cultural do propio centro.

Así considerado, aceptárase que cantos alumnos e alumnas queiran participar na actividade teatral deben contar coa oportunidade de intervir nalguna medida, sen importar as

súas capacidades actorais. Corresponde aos responsables do grupo atopar o modo para que esas capacidades, sexan as que sexan, poidan desenvolverse. Algúns exemplos permitirán entender mellor o que se quere dicir: se un alumno ou alumna invidente quere formar parte do grupo, haberá que buscar algún papel para el ou ela; o mesmo de se tratar de alguén con problemas de aprendizaxe, de conduta ou con calquera minusvalía. É o grupo o que se debe adaptar ás condicións do alumnado de inicio para poder logo reclamar deste un esforzo complementario de integración. Por suposto, cabe tamén a posibilidade de que algúns compoñentes do grupo dirixan as súas enerxías a contribucións non especificamente actorais, como o deseño escenográfico ou do vestuario, a selección, composición ou mesmo interpretación musical, a maquillaxe etc.

Nos mellores textos sobre teatro escolar salientábase que nel o importante é o proceso e non o produto final. Porén, esta afirmación non debe interpretarse no sentido de que resulta irrelevante orientar os ensaios cara a un resultado en forma de representación formal, aberta a espectadores (aínda que estes sexan tan só os compañeiros de centro), ou que esta represen-

tación pode facerse de calquera xeito, sen coidar o acabado ou sen desenvolver unha esixencia do máximo rigor dentro das posibilidades. É plausible concibir unha actividade dramática, dentro dos centros escolares, orientada exclusivamente a actividades de improvisación, de expresión corporal ou outras semellantes, sen ningunha pretensión ulterior de representación, mais, cando se fala dun "grupo de teatro", a dimensión da representación final é esencial. Doutro xeito, o propio sentido do fenómeno teatral non poderá ser percibido plenamente.

Dados os limitadísimos medios de que dispoñen os centros e a subsidiariedade da función estética con respecto á función educativa, non cabe situar a procura da excelencia teatral nunha dimensión tal que inevitablemente conduza aos participantes na actividade a unhas seguras decepción e frustración. Pero igualmente cómpre evitar a ausencia de autoesixencia e pretensión de rigor que por desgraza se ten estendido de máis nalgunhas prácticas docentes e educativas, reducidas a un ludismo banal en exceso compracente coas inclinacións espontáneas de nenos e mozos. A contracorrente desta rexeitable tendencia, o teatro pode contribuir a facer comprender a alumnos e alumnas que o traballo ben feito –mesmo naqueles eidos, como o do mundo do espectáculo, respecto dos cales adoita haber entre eles unha imaxe superficial de algo ao que se chega simplemente cunha "cara bonita"– require un importante esforzo e autodisciplina. ■